7 ta' Diċembru, 1990

Imħallfin: –

S.T.O. Prof. Giuseppe Mifsud Bonnici LL.D. – President
Onor. Joseph A. Herrera Bl. Can., Lic. Can., LL.D.
Onor. Carmelo A. Agius B.A., LL.D.

Joseph Abela

versus

L-Onor. Prim Ministru *et*

Kostituzzjoni – Konvenzjoni Ewropeja – Drittijiet Fundamentali tal-Bniedem – Smigħ Xieraq – Perit Legali – Nomina ta' – Leġittimu Kontradittur – Liberazzjoni mill-osservanza – Prim'Ministru – Ministru ta' l-Intern – Kummissarju tal-Pulizija

Ir-rikorrent ippreżenta rikors quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fejn allega li d-dritt tiegħu għal smigħ xieraq kien ġie vvjolat billi l-istess perit legali li kien ġie nnominat fl-atti ta' l-inkjesta kien ġie nnominat ukoll perit f'atti tal-kumpilazzjoni. Il-Prim'Awla illiberat lill-Prim Ministru, u l-Ministru ta' l-Intern mill-osservanza tal-ġudizzju u ċaħdet it-talbiet tar-rikorrent fil-konfront ta' l-intimat Kummissarju tal-Pulizija. Il-Qorti Kostituzzjonali ddikjarat li l-Prim Ministru ukoll kien leġittimu kontradittur f'kawża ta' din ix-xorta u kkonfermat fil-meritu.

Huma leġittimi kontradittur f' kawżi kostituzzjonali dwar ksur ta' drittijiet fundamentali huma dawk li jkunu responsabbili għall-ksur u dawk li jistgħu jfornu rimedju. Inoltre fejn l-allegat ksur jikkonsisti fin-nuqqas ta' smigħ xieraq fi proċeduri ġudizzjarji huma ukoll leġittimi kontradittur dawk kolla li jkunu ħadu sehem fil-kawża.

Il-Qorti: – Ikkunsidrat:

Joseph Abela ppreżenta rikors quddiem l-Onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fejn espona illi huwa kien ġie akkużat quddiem il-Qorti Kriminali tal-Maġistrati tal-Pulizija Ġudizzjarja ta' Malta talli fit-13 ta' Diċembru, 1985, f'Zejtun Road, Marsaxlokk, saq karrozza numru T-6044, fuq in-naħa ħażina tat-triq, b'manjiera traskurata, b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni, jew b'nuqqas ta' ħila u billi ma ħarisx ir-regolament tat-Traffiku, u ħabat ma' karrozza ta' Michael Pace numru N-8808 u kkaġuna ħsara fiha ta' elf u seba' mitt lira (Lm1,700)

u kkaġuna l-mewt ta' l-istess Michael Pace;

Illi b'sentenza ta' l-imsemmija Qorti tal-Maġistrati huwa ġie misjub ħati ta' l-imputazzjonijiet u kkundannat għal multa ta' elf mitejn u ħamsin lira (Lm1,250) u biex iħallas spejjeż tal-perizji ta' l-istess proċeduri u l-liċenzja tiegħu tas-sewqan ġiet sospiża għal żmien tmintax (18)-il xahar;

IL-Qorti ta' l-Appell Kriminali fis-7 ta' Settembru, 1989, ikkonfermat is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati;

Illi huwa ma kellux "a fair trial" għaliex ma ġiex iġġudikat minn qorti imparzjali għaliex din kienet diġa ppreġudikata kontra tiegħu u l-ħtija kienet diġa ġiet ippronunzjata qabel ma beda l-każ tiegħu;

Illi l-Maġistrat li kkonduċa l-inkjesta kien għoġbu jinnomina lill-avukat dottor Joseph Micallef Stafrace bħala perit legali u dan fir-rapport tiegħu rrakkomanda lill-Qorti biex jittieħdu proċeduri kriminali kontra l-istess rikorrenti Joseph Abela;

Illi meta dawn ittieħdu, l-istess Qorti tal-Maġistrati, fl-atti tal-kumpilazzjoni, reġgħet innominat lill-avukat Dottor Joseph Micallef Stafrace bħala Perit Legali. Illi b'daqshekk il-Qorti żbaljat għaliex dan, taħt iċ-ċirkostanzi, fuq l-istess provi ma setax jasal f'konkluzzjonijiet differenti minn dawk minnu espressi fir-rapport li kien għamel fl-inkjesta. Il-Qorti mbagħad akkoljiet, in toto, il-konkluzzjonijiet peritali u b'hekk ġie ppreġudikat Joseph Abela, ir-rikorrenti;

B'dan kollu, ir-rikorrenti sofra leżjoni fid-drittijiet

fundamentali tiegħu billi dak li ġara, b'din in-nomina jmur kontra l-artikolu 6 (i) tal-Konvenzjoni Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem li jgħid:

"in the determination of his civil rights and obligations or any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law".

Bl-istess mod huwa sofra lezjoni tad-drittijiet tiegħu, imħarsa bl-artikolu 39 (c) tal-Kostituzzjoni;

Difatti fil-fattispecie tal-każ il-Qorti ma jistax jingħad li kienet waħda imparzjali stante li ġa kellha quddiemha ġudizzju ta' perit legali, ippronunzjat qabel ma beda l-każ tiegħu u l-istess perit legali wara reġa' ġie kkonfermat;

Ir-rikorrent konsegwentement talab lill-Onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili biex jogħġobha tirrevoka u tannulla l-proċess li sar kontra tiegħu, stante li ma kienx "isarraf f'*fair hearing*" u li tagħti dawk il-provvedimenti, u ordnijiet kollha opportuni li jidhrilha xierqa biex tiġi rimedjata l-leżjoni sofferta fid-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti;

10. L-intimati rrispondew hekk;

(a) "Illi preliminarjament huma għandhom jiġu lliberati mill-osservanza tal-ġudizzju stante li huma ma jistgħux jitqiesu li huma l-leġittimi kontradITturi f'dawn il-proċeduri. L-esponenti ma għażlux il-perit legali; dina l-għażla saret mill-Maġistrat, għażla li l-esponent ma jindaħlux fiha u ma jistgħux jindaħlu

fiha. Illi għalhekk huma ma jistgħux jiġu miġjuba quddiem din il-Qorti bħala intimati biex iwieġbu għall-allegata vjolazzjoni li għaliha huma b'ebda mod ma huma jew jistgħu jkunu responsabbli, u għalhekk anqas ma jistgħu jiġu kkundannati jagħmlu jew ma jagħmlux xi ħaġa fir-rigward ta' istituzzjoni (il-Qorti tal-Maġistrati) li huma subordinati għaliha u li ma għandhomx kontroll fuqha;

(b) Subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-premess in vista tal-fatt li t-talba tar-rikorrent hija minnha nnifisha waħda konsegwenzjali għal xi talba oħra mentri ma hemm ebda tali talba oħra jsegwi neċessarjament li t-talba tar-rikorrent ma tistax tiġi milqugħa;

(ċ) Illi subordinament u mingħajr preġudizzju għall-premess, jingħad li kwantu għall-allegazzjoni ta' ksur tad-dritt sancit bl-artikolu 39 (c) tal-Kostituzzjoni li għalih għamel riferenza r-rikorrenti ma seta' kien hemm ebda tali ksur peress illi dak li sar fil-proċeduri kriminali sar skond il-Kodiċi Kriminali (Kap. 9) u skond l-awtorità ta' l-istess liġi kif previst fl-artikolu 47 (7) tal-Kostituzzjoni. Inoltre l-Kostituzzjoni ta' Malta ma fiha ebda artikolu 39 (ċ);

(d) Illi, dejjem mingħajr preġudizzju in via preliminari, l-esponenti jinvokaw id-dispożizzjoni tal-proviso għall-artikolu 46 (2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta, fis-sens illi fil-każ odjern hemm ċirkostanzi sufficjenti illi għandhom jissodisfaw lil din l-Onorabbli Qorti li hemm jew kien hemm disponibbli favur ir-rikorrent skond xi liġi oħra, mezzi xierqa ta' rimedji għall-ksur allegat minnu;

Di fatti, ir-rikorrenti jilmenta mill-fatt illi l-Maġistrat ta' l-Inkjesta kien innomina lil Dr. Joseph Micallef Stafrace bħala perit legali sabiex jirrelata dwar iċ-ċirkostanzi tal-każ, u mill-fatt illi mbagħad l-istess Qorti reġgħet ikkonfermat l-istess perit legali fil-kompilazzjoni;

(e) Illi r-rikorrenti kellu r-rimedju ordinarju u sempliċi tar-rikuża ai termini ta' l-artikolu 651 tal-Kodiċi Kriminali (Kap.9) bil-mod u fiż-żmien kif hu stabbilit fil-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili għar-rikuża tal-periti fil-kawża ċivili, partikolarment kif kontemplat bl-artikoli 653-656 ta' l-istess Kodiċi ta' Proċedura Ċivili (Kap. 12), u, barra minn hekk, ir-rikorrenti ukoll seta' jitlob periti addizjonali (Art. 674 tal-Kap. 12);

(f) Illi l-esponenti jirreferixxu lil dina l-Onorabbli Qorti ukoll għall-prinċipju fundamentali u importanti kontemplat fl-Artikolu 656 tal-Kodiċi Kriminali, u ċjoè, illi "Min għandu jiddeċiedi mhux marbut li joqgħod għall-fehma tal-periti kontra l-persważjoni tiegħu";

Illi b'dak li ingħad hawn fuq, u fid-dawl tad-deċiżjonijiet kemm tal-Kummissjoni Ewropeja kif ukoll tal-Qorti Ewropeja, liġi li in prinċipju tipprovdi għan-nomina ta' espert wieħed biss, u għan-nomina ta' esperti adizzjonali jekk iseħħu ċerti kondizzjonijiet biss, b'ebda mod ma tmur kontra xi artikolu jew ieħor tal-Konvenzjoni Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem. Espert jew perit nominat mill-Qorti, la huma xhud tal-Prosekuzzjoni u lanqas xhud tad-Difiża, imma jirrappreżenta lill-Qorti li tkun innominat bil-vesti u karatertisitċi stabbiliti bil-liġi ta' imparzjalità u indipendenza. Mhux biss, imma kemm

il-Prosekuzzjoni kif ukoll id-Difiża għandhom il-fakoltà li jitolbu l-eżekuzzjoni tar-Rapport tal-Perit u jesaminawh bħal kwalunkwe xhud ieħor;

(h) Illi jiġi rrilevat illi d-disposizzjoni relattiva tal-Konvenzjoni Ewropeja tiggarantixxi d-dritt fundamentali għall-imparzjalità u indipendenza ta' Qorti jew Tribunal, imma mkien ma jissemmew esperti ossija periti legali. Bħala tali, meta, kif tajjeb osservat il-Kummisjoni Ewropeja fid-deċiżjoni tagħha rigward l-ammissibilità ta' l-applikazzjoni numru 8658 ta' l-1979 fl-ismijiet Helmut Bonisch *vs* Austria (D.R. 29 p.87) isegwi l-argument illi:

"The Convention did not mention experts in express terms, and therefore they were not required to fulfil themselves any particular conditions or qualifications such as full independence or impartiality."

B'sentenza tas-7 ta' Diċembru, 1989 dik l-Onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili qalet illi:

(a) illi l-Konvenzjoni Ewropeja saret parti mill-ordinament Malti fid-19 ta' Awissu, 1987 mentri għalkemm is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati ngħatat fl-1 ta' Lulju, 1988, dak li qiegħed jilmenta minnu r-rikorrent ġara qabel it-30 ta' April, 1987;

(b) illi kemm l-artikolu 46 (2) tal-Kostituzzjoni kif ukoll l-artikolu 4 (2) tal-Konvenzjoni Ewropeja, jiddisponi illi l-Qorti, addita għall-ħarsien tad-drittijiet fondamentali, tista' jekk tqis li jkun desiderabbli li tagħmel hekk, tirrifjuta li teżerċita s-setgħat lilha mogħtija meta tkun sodisfatta li mezzi xierqa ta' rimedju

għall-ksur, jew huma, jew kienu disponibbli, favur ir-rikorrenti;

(ċ) illi anki kieku t-tieni nomina ta' l-istess perit legali, kellha tiġi kkonsiderata li kisret id-dritt għal "**fair trial**" tar-rikorrent, il-Qorti tħoss li m'għandha tagħti ebda direttiva għaliex skond l-artikolu 651 (1) tal-Kodiċi Kriminali dan jipprovdi illi l-periti maħtura mill-Qorti jistgħu jiġu rikużati għall-istess raġunijiet li għalihom jista' jiġi rikużat imħallef -(artikoli 466 (2) Kodiċi Kriminali u 734 tal-Kodiċi ta' Proċedura Ċivili);

(d) illi r-rapporti tal-periti legali ma jorbotx il-ġudikant, u l-istess Perit Ġudizzjarju mhuwiex ġudikant;

(e) illi l-prassi segwita mill-Qorti hija illi l-periti mqabbdin waqt l-inkjesta jerġa' jingħatalhom l-inkarigu waqt il-kompilazzjoni; u b'hekk huma jkunu soġġetti għall-eżami u l-kontro-eżami;

(f) illi, b'riferenza għall-eċċezzjoni preliminari ta' l-intimati – waqt li huwa sewwa li jingħad li l-ebda wieħed mill-Ministri ċitati ma huwa leġittimu kontradittur f'kawża li tirrigwarda l-kostituzzjonalità ta' xi parti mill-proċeduri quddiem il-qorti, u għalhekk huma għandhom jiġu lliberati mill-osservanza tal-ġudizzju, – il-Kummissarju tal-Pulizija huwa parti fl-istess proċeduri u għalhekk huwa hu l-leġittimu kontradittur tar-rikorrent;

(g) ir-rikorrenti interpona dan l-appell kontra dik is-sentenza, fuq dawn il-motivi;

(a) Illi l-Ministri ġew ċitati tajjeb għaliex il-Prim Ministru jirrapreżenta l-Istat li jrid jirrisponda f'każ ta' allegat ksur taddrittijiet fondamentali, u l-Viċi Prim Ministru bħala ministru tal-Intern għaliex l-allegat ksur "jaqa' taħt id-dipartiment li tiegħu huwa għandu l-amministrazzjoni";

(b) Illi billi l-lament tiegħu huwa illi r-riżultat finali talproċediment li għadda r-rikorrent kien kollu r-riżultat ta' ġudizzju li għaddieh il-periti legali mill-bidu nett, u fl-assenza tiegħu, f'liema ġudizzju però kien hemm dejjem preżenti l-pulizija li assistiet fid-direzzjoni tiegħu u għalhekk l-ewwel Onorabbli Qorti ma missiex għamlet użu mid-diskrezzjoni lilha mogħtija mill-artikolu 49 (2) tal-Kostituzzjoni;

L-initmati appellaw inċidentalment billi dehrilhom li ġew aggravati mill-fatt illi l-Kummissarju tal-Pulizija ġie ritenut,li huwa kontradittur leġittimu fir-rikors. Fis-sentenza appellata hemm ir-riliev illi kieku l-Qorti ta' l-Appell Kriminali, meta l-kwistjoni kostituzzjonali ġiet sollevata quddiemha, irriferiet il-kwistjoni lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, f'dik il-proċedura l-Kummissarju kien ikun wieħed mill-partijiet u allura, jidher manifest li daqstant ieħor huwa parti f'dan ir-rikors - dan għaliex huwa ġie inkarigat mir-Repubblika biex imexxi l-proċeduri kontra r-rikorrent. - artikolu 4, Kap. 9. L-intimati jirrispondu illi altru dan il-każ ta' riferenza u altru parti bħala intimat biex jirrispondu għall-allegazzjoniji li tkun qegħda tiġi attribwita lilu, f'liema każ huwa jkun leġittimu kontradittur, anki biex jirrendi effikaċi u effettiva l-esekuzzjoni u r-rimedji effettivi fid-deċiżjoni primali tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili";

Wara din l-esposizzjoni tal-punt ta' dritt u ta' fatt, il-konsiderazzjonijiet tal-Qorti fir-rigward, huma dawn:

(a) f'kawżi ta' natura kostituzzjonali bbażati fuq id-drittijiet fundamentali, il-leġittimi kontradditturi ta' dawk l-azzjonijiet jinqasmu fi tliet kategoriji. L-ewwel kategorija tikkomprendi dak li huwa allegat li huma direttament jew indirettament, responsabbli, għall-kummissjoni jew ommissjoni, ta' xi fatt li jikser xi dritt fundamentali protett mil-liġi; Fit-tieni kategorija huma dawk li għall-ommissjonijiet jew kummissjonijiet tal-persuni ta' l-ewwel kategorija jistgħu jkunu responsabbli biex jagħtu jew jiffornixxu r-rimedji li s-sentenza, li takkolji l-lament tal-ksur ta' dritt fundamentali, tissanzjoni. It-tielet kategorija mbagħad hemm dawk il-partijiet kollha li jkunu in kawża, meta l-kwistjoni kostituzzjonali tinqala' fuq jew waqt xi proċedura ġudizzjarja;

Dawn it-tliet kategoriji ta' persuni huma kollha leġittimi kontradditturi fi proċeduri ta' natura kostituzzjonali, li f'dan ir-rigward ukoll hija speċjali, għaliex biex żgurament ikunu kompiti u effikaċi jirrikjedu l-preżenza ta' persuni, li normalment fi proċeduri ordinarji jitħallew barra, għaliex mingħajrhom il-ġudizzju xorta waħda huwa integru. F'azzjoni ta' natura kostituzzjonali ukoll, il-ġudizzju jkunu integru, jekk il-persuni tat-tieni kategorija jitħallew barra mill-kawża, għalkemm jista' jkunu li l-azzjoni tirriżulta ineffikaċi;

Applikati dawn il-prinċipji għall-problema sollevata fil-kawża rigward il-persuni konvenuti mir-rikorrent, jirriżulta illi:

(i) L-Onorevoli Prim Ministru huwa l-persuna li hija kompriża fit-tieni kategorija inkwantu **jekk** għall-grazzja ta' l-argument, l-allegat lament tar-rikorrenti jiġi ppruvat u l-Qorti – billi *si tratta* ta' preġudizzju fi proċeduri kriminali – jidhrilha

li m'hemmx rimedju ieħor ħlief kumpens pekunjarju, huwa l-persuna responsabbli għal dan billi jirrappreżenta r-Repubblika li mill-fondi tagħha jiġi l-kumpens;

(ii) L-Onorevoli Viċi Prim Ministru bħala Ministru ta' l-Intern, huwa ċitat ħażin inkwantu dak li allegatament ġara ssuċċieda waqt proċeduri kriminali li bdew l-inkjesta tal-maġistrati u f'każijiet simili l-Ministru tal-Ġustizzja huma l-persuna tat-tieni kategorija inkwantu dejjem għandu interess li jkun jaf u jara li l-liġijiet u l-proċeduri ġudizzjarji jikkonformaw ruħhom mal-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni Ewropeja. Naturalment ukoll, – mhux kif tant drabi ntqal – inkwantu huwa jrid jirrispetta l-indipendenza u l-libertà tal-ġudikanti fl-operat tagħhom. B'daqshekk huwa lliberat mill-ġudizzju għaliex mhuwiex responsabbli għal dak l-operat attiv jew passiv – x'ikun. Kif diġa intqal, din il-kategorija ta' leġittimi kuntradituri ma titlobx kunċett ta' rabta diretta ta' responsabbiltà, imma hija sempliċiment konnessjoni indiretta inkwantu jistgħu jkunu fonti tar-rimedju li l-Qorti tikkontempla;

Billi nżerta li l-Onorevoli Viċi Prim Ministru huwa wkoll Ministru tal-Ġustizzja, għalkemm din il-kwalifika tħalliet barra mir-rikorrenti – xorta waħda, il-preżenza tiegħu fil-kawża hija leġittima;

(iii) Il-Kummissarju tal-Pulizija jappartjeni għat-tielet kategorija msemmija, inkwantu huwa kien **parti** fil-proċeduri kriminali li minnu qed jillamenta r-rikorrent. Fuq din il-preżenza fil-kawża għalhekk, is-sentenza appellata hija korretta mentri l-appell inċidentali huwa għal kollox smarkat għaliex huwa bbażat fuq il-konċett li biex il-Kummissarju tal-Pulizija jkun fil-kawża

jrid ikun hemm, biex "jirrispondi għall-allegazzjoni li tkun qiegħda tiġi attribwita lilu" – mentri xejn m'huwa attribwit direttament lilu – imma nkwantu huwa kien parti fil-kawża l-operat tal-ġudikant, lilu, inevitabbilment u neċċessarjament, se tolqtu ukoll. F'dan il-każ partikolari mbagħad, il-Maġistrat li kien qed jikkonduċi l-kompilazzjoni, fid-9 ta' Mejju, 1986 innomina lill-Avukat Dottor Micallef Stafrace bħala Perit Ġudizzjarju – flimkien ma' oħrajn – fuq talba tal-prosekuzzjoni – ċjoè il-Kummissarju tal-Pulizija – li ried b'daqshekk jagħmel prova għall-prosekuzzjoni, u għalhekk dak li minnu qed jillamenta r-rikorrent, beda bl-operat – talba – li għamel l-istess Kummissarju tal-Pulizija. Dan qed jingħad fid-dawl ta' dak li hemm fl-artikolu 650(i) Kap. 9 li meta jgħid:

"Fil-każijiet kollha li fihom għall-eżami ta' persuna jew ta' ħaġa tkun tinħtieġ ħila jew sengħa speċjali, għandha tiġi orndata perizja";

peress li il-ħtieġa msemmija trid tkun meħtieġa mill-partijiet – jew mill-Prosekuzzjoni jew mid-Difiża, u jew waħda jew l-oħra, tagħmel it-talba;

Is-sentenza appellata ddikjarat li l-Onorevoli Prim Ministru u l-Onorevoli Viċi Prim Ministru mhumiex il-leġittimi kontraditturi u lliberathom mill-osservanza tal-ġudizzju fuq l-sikorta tas-sentenza ta' din il-Qorti tad-9 ta' Novembru, 1988, fl-ismijiet "Lucien Stafrace *noe et vs* l-Aġent Reġistratur tal-Qrati *et*"; waqt li għal dak li jirrigwarda l-Kummissarju tal-Pulizija ma segwietx l-istess sentenza u qalet hekk:

"Kif tista' l-Qorti, wieħed jistaqsi, tasal biex tiddikjara li

kien hemm jew ma kienx hemm dina l-vjolazzjoni, u jekk ikun il-każ, tagħmel l-ordnijiet neċessarji u tagħti r-rimedji li jistħoqqlu għall-każ mingħajr ma jkunu partijiet f'din il-kawża l-persuni kollha li kienu partijiet fil-kawża l-oħra kriminali?''

Dan huwa korrett għaliex kif intqal – għar-rigward tat-tielet kategorija, il-partijiet kollha tal-kawża li fiha tkun qamet il-kwistjoni kostituzzjonali, huma neċessarjament il-leġittimi kontradittur tal-proċeduri kostituzzjonali li jsegwu;

Issa minn dak li għadu kif ġie kkwotat, l-ewwel Onorabbli Qorti intuwiet u ħasset illi l-kunsiderazzjoni tal-parti rimedjali tal-proċeduri kostituzzjonali ta' din ix-xorta – **mhux biss attwali imma anki potenzjali** – hija dik il-konsiderazzjoni speċjali li tirrendi l-approċċ proċedurali rigward il-leġittimi kontradittur tal-vertenza, inadegwata u inapplikabbli;

Għalhekk, bid-dovut rigward għal dak li rriteniet l-imsemmija sentenza ta' din il-Qorti tad-9 ta' Novembru, 1988, mhuwiex possibbli li l-Onorevoli Prim Ministru u l-Viċi Prim Ministru jiġi lliberati mill-osservanza tal-ġudizzju sempliċement għaliex **huma** m'humiex, u ma jistgħux ikunu responsabbli, għall-operat ta' xi qorti jew ta' xi ġudikant;

Il-preżenza tagħhom fil-kawża ma tiddependix unikament minn dan il-**fattur.** Jidher ċar, minn eżami analitiku ta' dik is-sentenza illi din il-Qorti hemmhekk, eżaminat il-kwistjoni minn dan il-lat – u minn dan il-lat biss: Difatti – f'dik il-kawża, ir-rikorrenti kien qed jillamenta li l-kawża tiegħu ma kinitx ġiet mogħtija **smigħ fi żmien raġonevoli** tant illi l-kawża kienet bdiet fl-1978 u għalkemm differita għas-sentenza fit-30 ta' Ġunju, 1980

– kienet għadha ma nqatgħetx fit-22 ta' Lulju, 1988. L-Onorevoli Ministru ta' l-Intern u tal-Ġustizzja ġie lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju għaliex huwa persuna leġittima biex joqgħod f'kawża li tinteressa d-dipartiment tiegħu **biss** u billi ma jistax jingħad li l-kawża tirrigwarda n-nuqqas ta' imħallfin li jagħtu sentenza – u din ma taqax fil-funzjonijiet tad-dipartiment tiegħu, allura mhuwiex il-leġittimu kontradittur. Manifestament dik is-sentenza rrestrinġiet l-ottika tagħha għall-kwistjoni **tar-responsabbiltà** għall-att anti-kostituzzjonali lamentat, mentri l-verità hi, li f'dawn il-proċeduri ta' natura kostituzzjonali hemm żewġ aspetti li mhux neċessarjament ikunu konnessi – ir-responsabbiltà ma tkunx neċessarjament konnessa mar-rimedju – ċjoè l-att anti-kostituzzjonali jista' jkun kommess minn persuna, waqt li r-rimedju jew il-miżuri rimedjali jiġu pretiżi minn ħaddieħor. Difatti r-rimedju jista' jintalab u jittieħed mingħand il-persuna – anki fiżika, li tkun ikkommettiet il-leżjoni u kemm minn xi wieħed mill-organi statali jew mill-Istat – *tout court* – u għalhekk, dawk il-persuni li jirrappreżentaw dawn il-fonti rimedjali qatt ma jista' jingħad li mhumiex **il-leġittimi kontradditturi** – anki meta mhumiex responsabbli bl-ebda mod, għall-misfatt kostituzzjonali u m'għandhom assolutament ebda possibbilità li jinfluwenzaw b'xi mod dak il-misfatt. Dan qed jingħad b'mod **assolut**, għalkemm ir-realtà – daqstant ieħor – assolutament – tkun **dejjem** mod ieħor. Per eżempju – fil-każ tad-dewmien biex tingħata sentenza – il-Qorti ma tkunx qed timrah fl-imaġinattiv meta tgħid, li **parti** almenu mit-tort ta' dak id-dewmien kien dovut għan-numru eċċessiv ta' kawżi li mħallfin suċċessivi, kellhom, fis-snin li damet il-kawża, fattur dan illi xi ftit jew wisq huwa attribwibbli għall-amministrazzjoni ta' l-Onorevoli Ministru tal-Ġustizzja u mhux biss esklussivament għan-nuqqasijiet ta' l-Imħallfin – kif

sempliċement donnu tirritjeni dik is-sentenza;

Ma jidhirx li hemm bżonn li jingħad aktar fuq dan il-punt preliminarju biex il-Qorti turi għaliex hija taqbel ma' dak li għamel ir-rikorrenti meta ħarrek lill-intimati li hemm fil-kawża;

Rigward il-mertu – ftit hemm x'jingħad. Dak li qalet l-ewwel Onorabbli Qorti huwa korrett: Ir-rikorrenti fid-9 ta' Mejju, 1986, meta ġie rreġistrat illi:

''Il-Qorti (tal-Maġistrati)

Tikkonferma fin-nomina magħmula mill-Maġistrat Inkwerenti lill-Ispettur Nicholas Ciappara, lill-Avukat Dottor Joseph Micallef Stafrace u Joseph Zammit u l-perit Richard Aquilina sabiex iżomm aċess fuq il-post in kwistjoni **biex jistabbilixxi l-fatti kollha rilevanti dwar il-każ''**;

Kellu kull opportunità li jopponi dawn in-nomini għaliex il-persuni nominati setgħu jiġu minnu (jew, **ta' min jinnota**, mill-Kummissarju tal-Pulizija) rikużati: (artikoli 651 Kap. 9 u 734 Kap. 12) u la huwa ma għamilx użu mill-mezz ta' possibbli rimedju li tagħtih il-liġi ordinarja, kontra dak li minnu qed jillamenta, ma jistax imbagħad – wara li jħalli l-proċeduri kollha mexjin sakemm kważi waslu fl-aħħar – jirrikorri għar-rimedju kostituzzjonali – mingħajr ma jkun qiegħed juri b'daqshekk dik in-nonkuranza u nuqqas ta' viġilanza għad-drittijiet fundamentali, li l-Qorti tingħata d-diskrezzjoni li tiġġudika li ma ħaqqux tutela ta' dak id-dritt, in kwantu issa jkollha d-dover li tittutela drittijiet oħra ġenerali u daqstant ieħor fundamentali;

Il-Qorti tosserva li r-rikorrent jillamenta min-nomina ta' l-Avukat Dottor Joseph Micallef Stafrace billi dan kien diġa ġie nominat fl-Inkjesta Maġisterjali u kien irraporta sfavorevolment għar-rikorrent, mentri ma qal xejn għan-nomina – ħafna aktar oġġezzjonabbli, ta' l-Ispettur tal-Pulizija Nicholas Ciappara bħala perit legali f'kawża li fiha, il-Kummissarju tal-Pulizija – is-superjuri tiegħu, huwa l-parti kuntrarja fil-proċess;

16. Għaldaqstant il-Qorti fil-waqt li tirriforma s-sentenza appellata nkwantu din aċċettat li l-Onorevoli Prim Ministru u l-Onorevoli Viċi Prim Ministru bħala Ministru ta' l-Intern mhumiex il-leġittimi kontradittur tar-rikorrent u lliberathom mill-osservanza tal-ġudizzju – mentri invece dawn huma l-leġittimi kontradittur tal-vertenza flimkien mal-Kummissarju tal-Pulizija – u għalhekk tiċħad l-appell inċidentali ta' l-intimati – tikkonfermaha għal bqija inkwantu fil-mertu, it-talbiet attriċi għandhom jiġu miċħuda inkwantu dik il-Qorti rrifjutat li teżerċita s-setgħat tagħha billi hija sodisfatta, li r-rikorrenti kellu mezzi xierqa ta' rimedju imma ma adoperahomx;

Bl-ispejjeż ta' l-ewwel istanza, u dawk ta' l-appell jibqgħu bla taxxa, inkwantu l-eċċezzjoni preliminari spiċċat biex okkupat spazju daqs l-istess mertu tar-rikors.